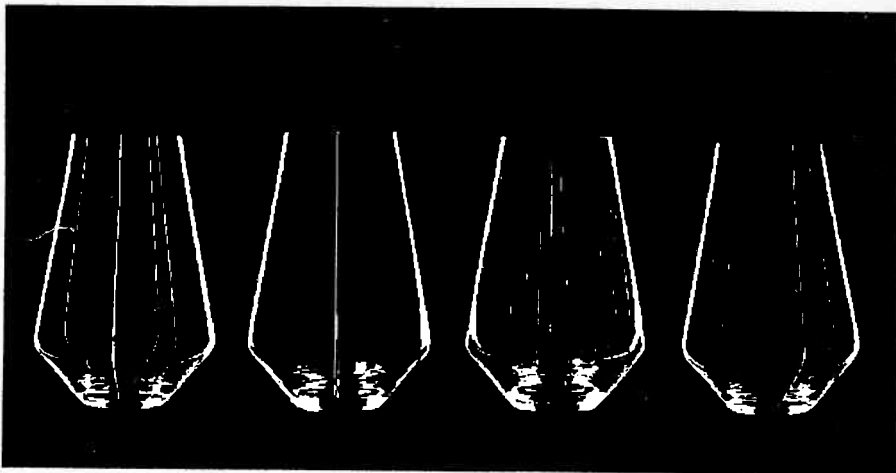

SLIPAT GLAS

**Utställning i
Folkets Hus Hovmantorp
1 okt - 30 nov 2003**

**Servisen Lena
Formgivare Lena Bergström Orrefors Hovmantorp**

Inledning

När vi väl bestämt oss om tema -Slipat glas - kom inredandet av utställningslokalen igång. Tack vare enastående insatser av Gunnar Björberg och Kurt Johansson och med hjälp av flera andra fick lokalen ett helt annat utseende än tidigare. Väggen mot auktionslagret uppfördes av spånplattor, en vägg försågs med draperi. Två dörrar monterades. Slipavdelningen fick vägg och golv av patinerat trä från Regionteatern. Spotlight monterade upp av Håkan Larsson, som även svarade för övriga elektriska installationer. På förslag av Lena Bergström målades och kläddes det 'gamla skåpet' i svart. Montrarna fick svart botten.

Lena B, utan hennes insats, hade det inte blivit någon utställning på temat slipat glas. Jobarna på Sandvik och ledningen på Orrefors ställde helhjärtat upp på idén att ge det slipade en ny chans.

Invigningen blev en stor succé där Lena på ett fascinerande sätt berättade om sina intentioner bakom sitt nya glas. Vernissagedeltagarna serverades ett utsökt ostbord.

Glasen blev föremål för ifrågasättande, men mestadels för-tjusta utrop. En ständig fråga: 'Varför finns de inte att köpa. Skulle passa till perfekta julklappar'.

Beslutet att flytta utställningen till hösten visade sig lyckat. Kvarndammskolan i Hovmantorp nappade på erbjudandet att låta eleverna pröva att slipa. Ett hundratal tog chansen och fick hjälp av Jarl Sturesson, Rolf Theander och Lennart Johansson.

En grupp från Konstfack med Erik Hennix i spetsen och en grupp från KDH i Göteborg tog också chansen. Designutbildningen i Växjö var sig själva nog, liksom glasskolorna i kommunen som lyste med sin frånvaro.

Summering

När vi stängde 3 december kunde antalet besökare beräknas till närmare 3 000. Ekonomiskt ser det hela att klara sig tack vare återhållsamhet beträffande trycksaker och andra utgifter.

Slutet gott allting gott.

Ulle - Helga - Prelude

Lena

en utställning i Folkets Hus Hovmantorp 1 okt - 30 nov 2003
om att slipa glas för att ge detta en ytterligare dimension

PREMIÄR

Studiegruppen Glas i Hovmantorp har nöjet att i samarbete med Sandviks Glasbruk, som ingår i Orrefors, och formgivaren Lena Bergström presentera ett nytt slipat glas. Ett glas som har det traditionella hantverket kvar, men som också tar den moderna tekniken i anspråk.

Denna kombination anser vi vara en förutsättning för att svensk glasindustri nu och i framtiden med framgång skall kunna hävda sig på den allt viktigare exportmarknaden.

Möjligheterna torde vara goda då utvecklingen i hytta och sliperi på många områden genomgått stora tekniska förändringar. Effektiviteten har gradvis förbättrats. Ett mindre antal så kallade mantimmar krävs för framställning av olika glasartiklar.

Det är med spänning vi nu kan visa exempel på ett gott samarbete mellan formgivare och de olika i processen inblandade.

Lena Bergström vill beskriva sitt nya glas så här: -Jag vill bryta traditionen med det slipade glaset och göra ett modernt glas utan ben och fot, som jag själv tycker om och vill använda. "Lena" är ett glas som kan användas framför allt till vin, men även till vatten, whisky och konjak. Gamla slipade glasserviser är ofta väldigt högtidliga och dyrbara. Mitt glas "Lena" är ett mer vardagligt glas som står med båda fötterna på jorden.

Dekoren är en lek med linjer som jag tror är inspirerade av min bakgrund som textildesigner. Den elegant slipade linjen går som en sytråd över glasets yta och följer hela glasets form. Jag vill kombinera ett stramt glas med tunna subtila slipningar, både i matt och blankt. Det handlar mycket om kontrasterna. Kontrasterna och den enkla linjen skapar en visuell tredimensionell spänning och ger glaset en arkitektonisk karaktär.

Ofta har Orrefors slipade serviser fått egennamn. Eftersom jag i somras gjorde en utställning här på Orrefors i Hovmantorp som jag kallade "Sommar med Lena" tyckte jag att det passade att mitt första slipade glas skulle få heta Lena.

Glasfamiljen Lena

Formgivare: Lena Bergström

Tillverkat på Orrefors i Hovmantorp sept 2003

Lena Bergström är en av landets framgångsrikaste formgivare både av textilier och glas. Hon har tilldelats utmärkelsen Utmärkt Svensk Form för fem glaskollektioner, senast ljuslyktan Puck. Lena utbildades på Konstfack i Stockholm och kom till Orrefors för att delta i ett projektarbete 1993/94. Hon blev fångad av glaset och arbetar som glasformgivare på Orrefors sedan 1994. Med säker formkänsla och mjuka men ändå grafiska alster har Lena visat ett nytt ungt uttryck. Hon har skapat serier som Cyrano, Pastill, Squeese och Stones.

Sju röster om slipat glas!

Gunilla Allard
Formgivare

Jag har stor respekt för den yrkeskunskap som krävs för att lyckas med slipat glas. Skulle gärna hitta ett modernt slipat uttryck. Jag söker mig fram i en helt ny värld.

Irene Gunnarsson
Shopen Sandvik

-I praktiken är det medelålders som handlar slipat. Ungdomen vill ha glas som kan användas dagligen och då är slipat för dyrt.

Øyvind Saetre
Varumärkeschef
Orrefors

-Betraktar man utvecklingen över en längre tid, framgår det tydligt att det traditionella slipade glaset tappat marknadsandel. Detta beror dels på ändrade konsumtionsvanor, dels på att det slipade glaset, jämfört med allt nytt på marknaden blivit dyrt.

Slipat eller inte?

Sju röster speglar olika sidor av ett problem. Det är inte dagsfärskt, men hittar man inte en lösning nu kan det betyda liv eller död för ett sätt att ge glaset ytterligare en dimension.

I förlängningen kan hela glasindustrin hotas ... **Sam Wadin** hävdar att det inte kommit fram någon ny modern design de senaste 10-15 åren för det slipade servisglaset. Det är inte, som många påstår, för dyrt att framställa.

Ett målat glas med tyvärr kort livslängd är minst lika kostnadskrävande. Jämför vi munblåst glas från utländska konkurrenter med vårt glas kan vi prismässigt hävda oss. Det finns idag tekniska möjligheter att på ett effektivt sätt ta fram nya spännande slipningar - så visst finns det en framtid för det slipade.

Gunilla Allard antyder i sitt svar att hon för egen del är beredd att försöka förstå möjligheter och begränsningar och utveckla sitt intresse för slipat glas.

Internationellt finns idag en trend att kombinera olika tekniker - blåstrat - slipat - graverat för att uppnå nya spännande effekter. Vi borde gå i den riktningen.

Irene Gunnarsson säger: "Vi har knappast mer än en slipad servis gjord på Sandvik, Prelude, och den säljer fortfarande bra. Men det är inte de unga som köper, och det är allvarligt. De är ändå framtidens konsument. Hittar de till det slipade glaset eller vad styr deras köplust i framtiden?"

Hans Johansson, aktiv slipare på Sandvik: Utvecklingen har gått mot allt enklare mönster, som inte kräver finslipning eller polering. Önskvärt vore ett ökat samarbete mellan sliperiets folk och formgivarna för att hitta nya sätt att förnya både mönster och teknik.

Malin Crépin och **Pernilla Thagaard**, som båda botaniseras i shopen på Sandvik har svaret givet: Viktigare är att ha glas som man vågar använda än att ha dyrt slipat.

Frågorna som ställs blir bl a dessa:

-Ratar köparna det slipade glaset för att det är för dyrt?

-Saknas det kreativitet hos formgivarna?

-Hämmas formgivningen av tillverkningsekonomiska begränsningar?

-Finns det en konservatism hos sliparna som bromsar utvecklingen av nya metoder?

-Har produktionsledningen ignorerat denna gren av tillverkningen?

Øyvind Saetre får sista ordet: Ser man framåt, vill vi att konsumenterna ska uppfatta Orrefors som ledande inom skandinavisk nutida design. Om vi ska vara ledande, måste vi också vara unika och som jag ser det, vi både kan och ska använda moderna slipmönster för att vara just unika.

Detta gäller både för servisglas och gåvoglas.

Sam Wadin
Platschef Sandvik

-Att det säljs så lite dekorslipade serviser beror på att det inte kommit fram någon ny modern design på flera år. Så är det med alla produkter som inte förnyas. Orrefors största slipade servis är Prelude från 1957.

Hans Johansson
Slipare Sandvik

-En teknisk förändring måste till. Idag ingår för många kostnadskrävande moment i framställningen. I det stora hela borde ändå slipningen överleva.

Malin Crépin
Pernilla Thagaard
Stockholm

-Som ung vill man inte ha dyra prydnadssaker som står och samlar damm och som man inte vågar använda. Men gärna vackra vardagsting.

Utställningen är producerad av Studieggruppen Glas i Hovmantorp och har tillkommit med stöd av ABF Lessebo, Lessebo Kommun, Sandviks Glasbruk, EAAB, FH Hovmantorp, Industrifacket Kronoberg, AHLAB Optik, Regionteatern, Lena Bergström, Kurt Johansson. Tack alla som ställt glas till förfogande för utställningen!

Slipning pricken över i!

Ett skimrande kristallglas på ett dukat bord väcker aha-upplevelser, men också många frågor. Varför har detta, i mångas ögon oöverträffade sätt att ge glaset en ytterligare dimension, nästan helt försvunnet?

Låt oss titta bakåt. Under medeltiden användes gravering eller slipning på bergkristall. Tanken att använda samma tekniker på glas väcktes i Böhmen i slutet av 16:e århundradet. Detta fick också andra att ta efter och tekniken att slipa facetter i olika vinklar och därmed ta vara på kristallglaset ljusbrytande effekter vann försteg.

Kungsholms

Glasbruk i Stockholm ersatte i slutet av 1780-talet det graveerade glaset mot slipat. Många svenska bruk började sedan använda slipningar som ett sätt att dekorera.

Pokal från Kungsholms Glasbruk 1780-talet

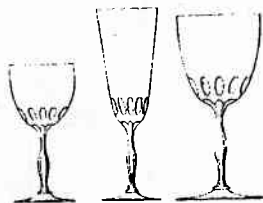
I rask takt tog naturligtvis glasbruket i landet efter. Limmared (1741) och Kosta Glasbruk (1742) dominerade tidigt marknaden och hade många slipare engagerade. Reijmyre (1812) tillhörde även de mest framgångsrika.

Betecknande för alla sliperier var att de byggdes ganska långt från hyttan, troligen för brandfarans skull. När Bergdala ödelades av brand 1897 strök det allt för nära hyttan liggande sliperiet med. Det byggdes inte upp förrän 1923. Under mellantiden slipades deras glas i Lindefors (Strömbegshyttan)

Hofmantorps Glasbruk hade redan från starten 1860 ett sliperi, som låg ca 1 km från hyttan vid

Det lades vid kvarndammen för att utnyttja det rinnande vattnet och via ett vattenhjul få slipstenarna att snurra.

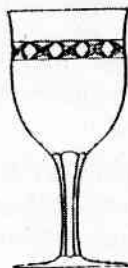
Från Kosta Glasbruk värvades Erik Kjellander som verk-mästare. Han anställde ett 10-tal slipare och lärlingar som han också avlönade.

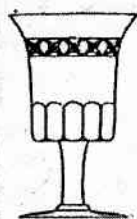
Hofmantorps Glasbruk 1870-talet

I rask takt byggdes sedan sliperier vid de glasbruk som startades i socknen: Lindefors 1876, Bergdala och Sandvik 1889, Hofmantorps Nya 1905, Lindefors-Träff 1929, Strömbergshyttan 1933 och Bengtner&Co, som 1968 fortsatte i Nyas lokaler..

Orrefors i Hofmantorp har vid två tillfällen byggt nya sliperilokaler: 1921 i en separat byggnad där det idag är kontor och utställningshall och 1951 i direkt anslutning till hyttan.

Antik 3

Antik 4

Sandviks Glasbruk 1910-talet Design: Gerda Strömberg

Under särskilt 1930-talet drabbades det slipade glaset av en katastrofal nedgång. Kosta tvingades avskeda mer än 150 man och Lindefors, då ägt av Mjölby Kristallsliperi, slog vantarna i bordet för gott 1933.

Bruken i Hofmantorps samhälle hade naturligtvis samma problem, fast i mindre skala, beroende på att sliparnas antal var mindre.

Bergdala tidigt 1900-tal

Någon har dock sagt att det var månader på Nya då sliparna inte tjänade mer än 30-40 kronor. Ingen A-kassa eller annat skydd.

Många slipare, särskilt i Kosta utnyttjade sitt kunnande och startade egna s.k. privatsliperier. Med ambulerande 'knallar' blev det en lönsam nisch. Denna företagsamhet kommer senare att ägnas en särskild studie.

Hofmantorps Nya Glasbruk Astoria 1920-talet

Vad krävs för att öka intresset för det slipade glaset? Vi vågar påstå att särskilt servisglasidan uppenbarligen försumrats både både designmässigt och produktionstekniskt. Orrefors i Hofmantorps storsäljare Prelude ritades så tidigt som 1957 och säljer fortfarande bra, men köpes inte i första hand av de yngre kunderna. Något nytt måste till.

Prelude

Orrefors i Hofmantorp 1957 Design: Nils Landberg

I dagsläget ser det alltså återigen mörkt ut för det slipade glaset. Om inget radikalt händer står vi snart utan kunnig personal i denna gren av glasarbetet.

Slipning

Slipstenarna drevs förutom av vattenkraft av tändkulemotorer eller ångmaskiner och kraften överfördes via en axelledning i ta-ket och med remmar ner till varje slipstol. Miljön var även bedrövlig:

Birger Bergman (1903-1991): 'Jag började i sliperiet på Nya 1918. Där fanns ingen ordentlig värme. Vi hade ett oljefat där man tagit upp en lucka på sidan där veden lades in. Vinden drog genom springorna. På vintern var det ofta snö på golvet. Vattnet värmdes i en tvättgryta. Först att hämta, andra fick halvljummet eller iskallt vatten. Inte undra på att många, bland dem jag, fick reumatisk verk.'

För att få fram ett slipat glas måste fyra kriterier uppfyllas: 1. kunliga slipare, 2. råglas, egenproducerat eller inköpt, 3. slipstolar med slipstenar samt 4. olika slipmönster.

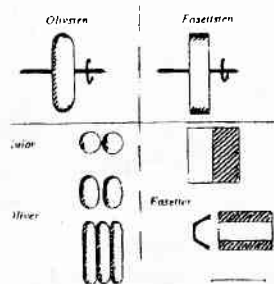
I den 'kalla avdelningen' finns det osynliga murar mellan kantverkstad och sliperi. Även i sliperiet råder det rangordning. Där står gravörerna på översta pinnen, sedan är det sliparna och nederst finns polermakarna, eller polertaskorna som de rätt kallas.

Ingen av dessa skulle dock kunna utträta ett dugg utan råglas, sprängare, kantare, kantvärmare, synare m fl.

Slipning sker oavsett det gäller, skär, oliver, facetter etc i olika steg:

Skärslipning:

1. Uppmärkning av mönstret, numera med spritpenna.
2. Grovslipning på diamantskiva som ger ett skrovligt mönster.
3. Finslipning på sten med samma profil som i tidigare moment.
4. Polering på korkskiva med en polemassa, en blandning av pimpstenpulver och vatten som kramas till en klump och strykes på skivan.
5. Tennaskning=putsning, med hjälp av tennoxid blandat med vatten som strykes på filtskiva.

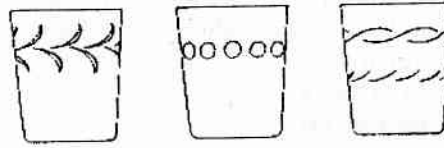

Olika slipstenar

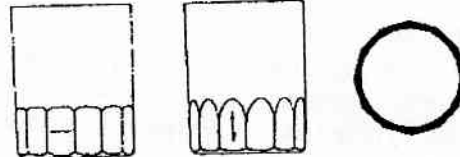
Kulning används för att ta bort puntelmärken i botten på kannor, flaskor och annat drivet glas och gjordes på en sten. Numera blankvärmas alla märken och även botten med en gaslåga,

Proppborring görs för att propparna på karaffer och flaskor skall sitta tätt. Det krävs att varje propp formas efter halsarnas storlek och görs i flera steg från uppborring till polering.

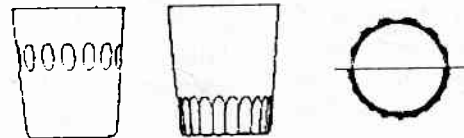
Blomslipning förväxlas ofta med gravering. Den ger sidenmatta mönster. Utförs på fri hand på små stenar av natursten har ersatts av diamantskivor.

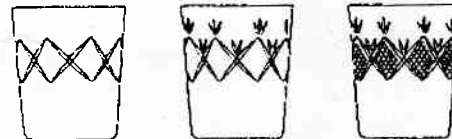
Blomslipning

Fascettslipning

Olivslipning

Skärslipning

På Sandvik sprängs och kantas numera servisglaset i en laserstyrd robot. Prelude grovslipas av en robot som varken kräver rök- eller pissepaus.

Utvecklingen har i övrigt inte stått still i sliperierna. Remdriften har ersatts med individuella slipstolar.

Liggande planverk för kantning av servisglas har bytts mot bandkantning. Järnskvivorna har ersatts av diamantskivor.

Säkert kommer ytterligare tekniska landvinningar medverka till att stärka det slipade glaset på marknaden.

Sandviks sliperi på 1960-talet

Slipad glas ska göras mer attraktivt

Samarbete mellan studiecirkel, formgivare och Sandviks glasbruk

HÖVMANTORP Slipad glas har i många år tappat marknad. Det vill studiecirkeln Glas i Hovmantorp ändra på och har nu engagerat Lena Bergström, formgivare på Orrefors, för att ge det slipade glaset en modern profil.

Av Sif Erlandsson
sif.erlandsson@smp.se
0478-31150

– Vi började resonera i cirkeln hur vi skulle agera. Lena tillfrågades och vi är glada att hon hoppade på uppdraget, säger Åke Pettersson, deltagare i den ABF-cirkel som i flera år producerat utställningar och skrivit böcker om glas i Hovmantorp socken.

Förutsättningen var förstas att Orrefors ställde upp. Av en lyckosam slump var dock Lena Bergströms arbetsgivare med på noterna. På glasbruket fanns redan en del funderingar att börja satsa på formgivning av just slipad glas.

Ett roligt och utmanande uppdrag! Jag har nu börjat göra prototyper till utställningen, säger Lena Bergström, som dock inte vill visa ritningarna på sitt slipade glas, som nu håller på att tas fram av glasblåsare och slipare på Sandviks glasbruk i Hovmantorp.

Vernissage

Form och design ska i stället bli en överraskning för besökarna när utställningen har vernissage i Hovmantorps Folkets hus onsdagen den 1 oktober. I den folder som håller på att produceras kommer också Lena Bergströms

"Tänk om det kunde bli med det slipade glaset som med det målade. Det var försvunnet under 30 år men har kommit igen, bland annat genom Ulrica Hydman-Valliens populära glas."

Samarbete. På Sandviks glasbruk i Hovmantorp tillverkas prototyper för slipad glas i modern design. Här sker arbetet än så länge i hyttan med från vänster cirkeldeltagaren Åke Pettersson, formgivaren Lena Bergström, sliparen Hans Johansson och glasblåsaren Per-Magnus Willysson.

Foto: SIF ERLANDSSON

slipade glas att pryda första sidan.

Ett problem med slipad glas är framställningskostnaderna. Även om Sandviks glasbruks platschef Sam Wadin hävdar att produktionskostnaderna inte är högre än för målat glas.

– Tänk om det kunde bli med det slipade glaset som med det målade. Det var försvunnet under 30 år men har kommit igen, bland annat genom Ulrica Hydman-Valliens populära glas, säger Åke Pettersson.

Lena Bergströms utmaning är också att medverka till att lösa tekniska problem så att det slipade glaset inte ska bli för dyrt. Bland annat finns slipmaskiner till hjälp.

Ny teknik behövs

– Tanken är att framöver utveckla det dekorslipade glaset för produktion. Då får vi fundera på frågor som vilken utrustning vi ska ha och vad som måste investeras. Vi behöver en ny teknik för att ett slipad glas inte ska

kosta skjortan, säger Lena Bergström.

Utmaningen för formgivaren är också att ge det slipade glaset ett modernt uttryck, som gör att dagens köpare anammar det. En infallsvinkel är att se hur de tänkbare konsumenterna lever i dag. I första hand är det kanske vardagslegans som efterfrågas.

– En sak jag funderat på är att karaffer behövs på bordet igen. Nu när allt mer vin säljs i Bag-in-box är det ju mycket roligare att kunna servera det ur en

snygg karaff, säger Lena Bergström.

Vill nå nya målgrupper

Sedan 1998 har studiecirkeln Glas i Hovmantorp arrangerat utställningar i Hovmantorp Folkets hus källare. Nu väljer deltagarna dock hösten eftersom man vill nå andra målgrupper som skolor och föreningar.

Förutom Lena Bergströms glas kommer slipad historiskt glas från bruk i hela Lessebo kommun att ställas ut.

LENA BERGSTRÖM

f 1961 är en av landets framgångsrikaste formgivare både av textilier och glas. Hon har tilldelats utmärkelsen *Utmärkt Svensk Form* för fem glaskollektioner, senast för ljuslyktan *Puck*. Lena utbildades på Konstfack i Stockholm och kom till Orrefors för att delta i ett projektarbete 1993-1994. Hon blev fångad av glaset och arbetar som glasformgivare sedan 1994 på Orrefors-Sandvik. Med säker formkänsla och mjuka men ändå gra-fiska alster har Lena visat ett nytt ungt uttryck. Hon har bland annat skapat serierna *Cyrano*, *Velvet*, *Squeeze* och *Stones*

Under 2003 har Lena uppmärksammats i Sverige med utställningar på NK i Stockholm, Svenssons i Lammhult och inte minst på Sandvik där 'Sommar med Lena' fått enastående beröm!

Utomlands har hennes glas i år uppmärksammats på en rad utställningar i bland annat Australien och London.

Lena i centrum när de nya glasen tar form

Fred Melkersson, uppblåsning

Roger Robertsson, uppblåsning

Torbjörn Björk, blankvämning

Kristin Karlsson, sprängning

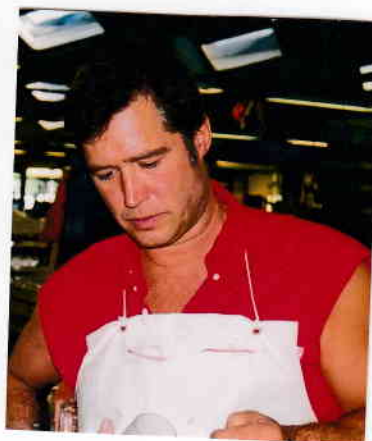
Lena Bergström, formgivning

Allan Lindstedt, kantslipning

Roland Stern, kantvärmning

Hans Johansson, dekorslipning

Per Magnus Villysson står beredd att 'knacka av'
ett färdigt glas till en väntande Lena.

I övrit syns fr v: Fred Melkersson, Roger Robertsson och Torbjörn Björk

Tisdagen 4 sept sätter Lena igång
att tar fram utställningens hu-
vudnummer, det nya glaset, som
självklart döpes till Lena.

Det blir Roger Robertssons
gång som får den ansvarsfulla
uppgiften.

Då glaset skall tåla att slipas
börjar man att göra dessa på
halvpost. Botten blankvärms,
kulninen bortfaller alltså, en
betydande kostnadsbesparing.

Allt går smärtfritt. Nu väntar
slipningen.

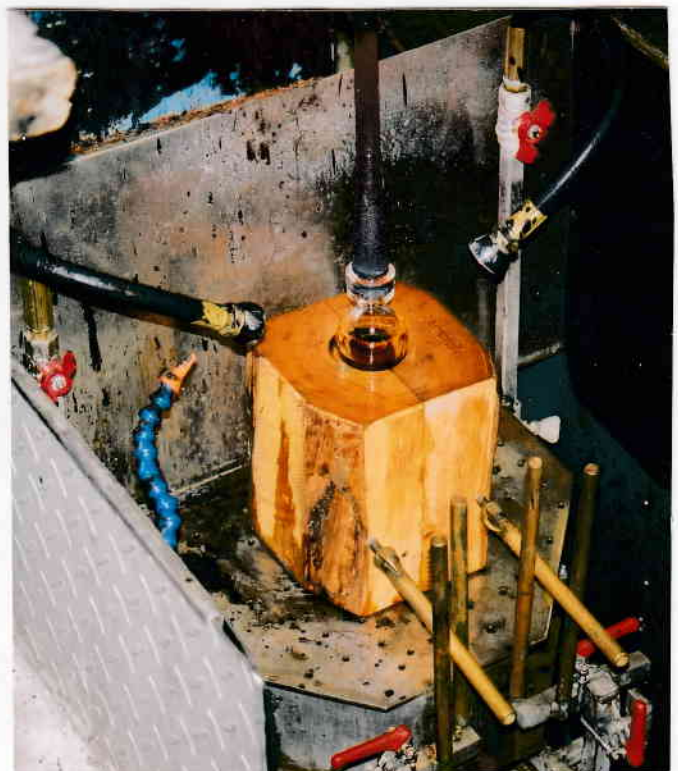
Så här är det tänkt

Nu är det på gång.....

Fred Melkersson ner med 'biten' i formen

och blåser försiktigt

Vad tycks? Roger visar sitt resultat.....

Det verkar bra?

Lena ser nöjd ut!

Sliperiet nästa.....

Nu skall det slipas!

Lena och Hans diskuterar slipningen.....

med ritning som underlag.

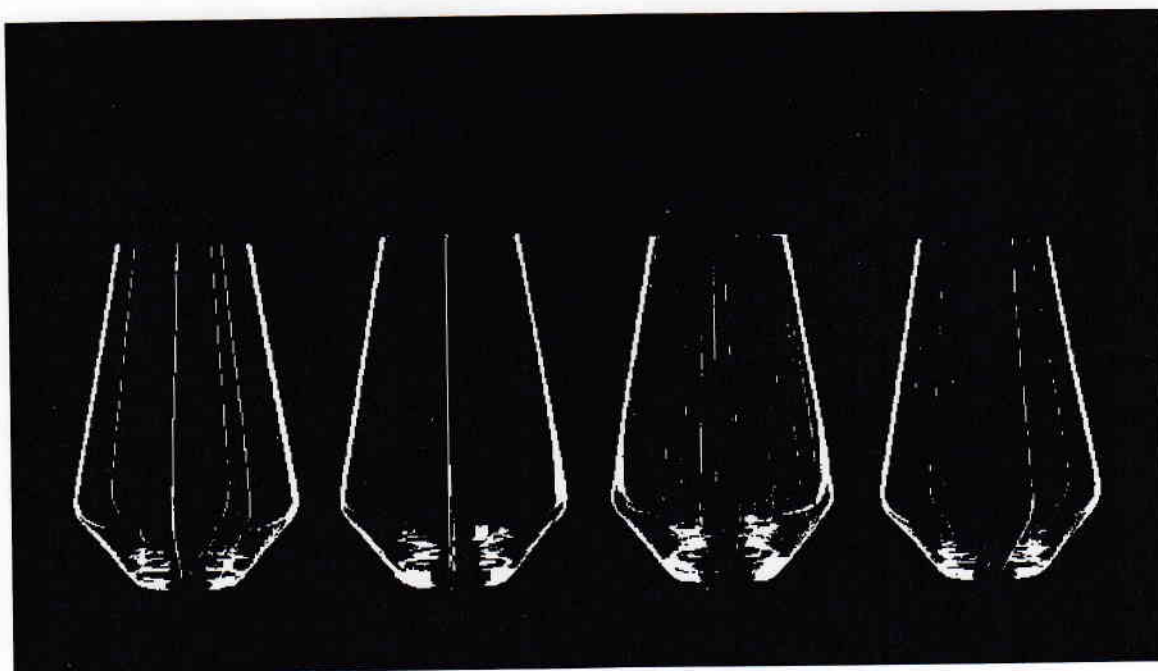
Linjering (uppmärkning).....

försiktig slipning!

Planslipning av glasets hela sida för att få fram kontraster med hjälp av smala facetter!..

Delar av glaservisen Lena

Byte av mönster.....

till ett mera iögonfallande!

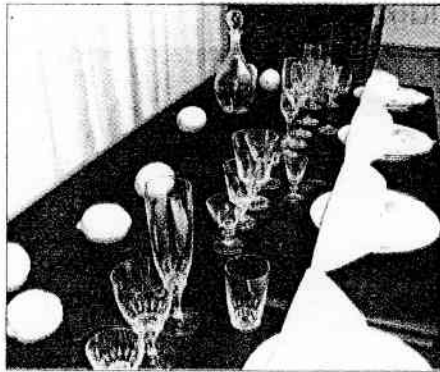

Glasfamiljen Lena innehåller i initialskedet ett glas, ett allglas, som kan användas till alla tänkbara drycker: vin, konjak, whisky och hädiska tanke t o m mjölk. En karaff kommer att bidra till ökad användbarhet.

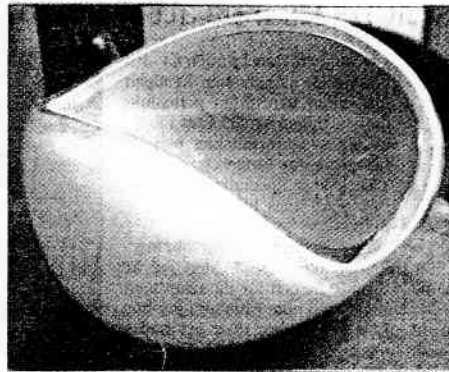
Det som gör glaset unika är den moderna slipningen som inbjuder och medverkar till att ge glaset sina speciella särdrag. I utgångsläget prövas olika dekorstilar: linjer, oliver, kulor, facetter mm.

Under hösten kommer serien kompletteras med ett glas försett med ben och fot där slipningen från de utställda glaset kommer igen.

Utan tvekan kommer glaskännare att uppskatta detta försök att förnya slipdekoren.

Bord. Fyra slipade glasserviser från fyra olika glasbruk i Hovmantorp socken. Foto: SIF ERLANDSSON

Planet. Slipad skål av Lena Bergström. Foto: SIF ERLANDSSON

Trälådor. I dem bars det omtåliga glaset. Foto: SIF ERLANDSSON

Slipat glas från fyra glasbruk i både gammal och ny design

HOVMANTORP Ulle, Helga, Prelude men framför allt Lena. Det är slipat glas från fyra glasbruk, mest gammalt men även helt nytt, som visas på utställning i Hovmantorp.

Av Sif Erlandsson
sif.erlandsson@smp.se
0478-31150

–Tekniken med slipat glas får inte dö ut, det är det viktiga, säger Anders Reihner.

Han ingår i Studiegruppen Glas i Hovmantorp som visar slipat glas från fyra glasbruk i socknen, Hovmantorps Nya, Bergdala, Lindefors/Strömbergshyttan och Saålvik.

–Det gäller att hitta nya vägar att popularisera det slipade, säger Åke Pettersson, studiegruppen.

Han fick kontakt med Lena Bergström, formgivare på Orrefors. Både hon och arbetsgivaren tänkte på idén att skapa slipat glas i ny design.

Hennes slipade glas har fått namnet Lena. På sex stramt formgivna vinglas, utan ben och fot!, löper tunna, slipade linjer.

Varför inga ben?

–Vi ville attrahera en yngre publik. Dessutom kan glaset användas även till exempelvis konjak och whisky, säger Lena Bergström.

Glasen har slipats av Hans Johansson på Sandviks glasbruk i Hovmantorp. Tanken är att hennes slipade glas Lena ska komma i produktion.

–Nästa höst! Jag har fått fin respons från marknadsavdelningen, säger Lena Bergström.

Historiskt glas

Slipat glas har lånats in från privatpersoner i trakten. Där finns, förstås, slipade serviser som Ulle, Helga och Prelude av Nils Landberg, skålar och vaser. Mycket är anonymt men välkänt för många.

–Ja, det är det som är så roligt! Alla har någon förankring till slipat, man känner igen det och

Lena. Orreforsformgivaren Lena Bergström som samarbetat med Glas i Hovmantorp för att ta fram slipat glas. Hennes fat, karaff och vinglas heter också Lena. Foto: SIF ERLANDSSON

har kanske något hemma man fått ära, säger Anders Reihner.

Utställningen är öppen tisdagar, torsdagar och på helgerna. Då finns guide på plats och kan berätta historier knutna till ett speciellt glas. På det stora fotografiet med sliparna på Sandviks glasbruk före 1921 syns Frans Andersson, en mörk stilig man. I

Slipstol. Vid den finns tre av utställningsproducenterna, från vänster Sven-Eric Putte Bergqvist, Åke Pettersson och Anders Reihner. Foto: SIF ERLANDSSON

montern bakom de sexrutiga fönstren finns den giftasgåva, en slipad vas, han 1906 gjorde till sin son Rickard, som sedermera tog namnet Bengtner. En karaff som Hilma Samuelsson i Kosta, hon blev 108 år gammal, fick som lysningsgåva finns också där.

Slipsteknikerna är många, från oliv-, fjäll- och skärslipning till blomslipning. I den senare är motivet just ofta blommor eller andra figurer, samt att ytan är vit och att linjerna kan vara mycket fina.

–Det kan ibland nästan se ut som det är graverat, säger Anders Reihner.

Skolor inbjudna

En slipstol, nyfyllverkad av Kurt Johansson i Rottnäa utanför Hovmantorp, finns på utställningen. Den kommer att nyttjas av kunniga glasslipare vid vissa tillfällen.

–Bland annat har vi bjudit in skolorna, säger Åke Pettersson.

För ABF-cirkeln Studiegruppen Glas i Hovmantorp är det sjätte utställningen på lika många år i rad som producerats. Som vanligt utges också en tryckt skrift, den här gången med titeln Slipare berättar, sammanskörd av Åke Pettersson. Nio slipare berättar eller kommer till tals i intervjuer, vissa av dem gjorda för många år sedan.

Utställningen - Slipat glas

Hofmantorps Glasbruk 1861-1878

Ägarna till Hofmantorps säteri tillsammans med välbeställda borgare i Karlshamn byggde 1861 ett glasbruk placerat där prästgården i Hofmantorp nu är belägen.

Bruket hade en bred produktion allt från fönsterglas, burkar och buteljer till servisglas. Sliperiet uppfördes vid kvardammen för att utnyttja det rinnande vattnet. Bruket ödelades av en våldsamt brand 1878 och uppbyggdes aldrig.

Bruket är representerat på utställningen med slipade gräddkannor av hög kvalitet.

Lindfors - Strömbergshyttan 1876-1979

Slipade på Mjölby
Kraistallsliperi

År 1876 anlades Lindfors Glasbruk av riksdagsman Johan August Sjö från Linneryd och ägaren till Lindskruffs gård Johan Lindqvist och med Alfred Sjö som inspektor. 1892 blev Alfred Sjö ensam ägare och drev bruket växelvis med Bergdala Glasbruk fram till 1919. Under tio år låg verksamheten nere. Då ägaren till Mjölby Kristallsliperi tillsammans med glasblåsmästaren Knut Bergqvist på Orrefors blev ägare 1933 arrenderades bruket av Edvard Strömberg som också döpte om det till Strömbergshyttan. Hustrun Gerda formgav bruks- och prydnadsglas i framförallt milt tonade färger.

En stor brand 1973 slog undan benen för bruket. Trots stora räddningsinsatser tvingades bruket stänga 1976. Orrefors Glasbruk gjorde ett inhopp men 1 juli 1979 släcktes ugnarna för gott.

Bruket är representerat med en monter och en slipad servis.

Bergdala Glasbruk 1889-

Ägaren till Lindfors Glasbruk Alfred Sjö startade Bergdala Glasbruk 1889 efter att först försökt väcka liv i Kylleskruffs Glasbruk som förstörts vid brand 1887.

Produktionen utgjordes av sim pelt hushållsglas. Senare blev buteljer, burkar, flaskor och medicinglas viktiga inslag i tillverkningen. Den blå kom tidigt in i bilden.

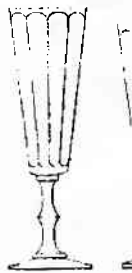
Ägarbilderna har varit brokiga fram till idag med Svenska Glasbruk som huvudansvarig. En konkurs sommaren 2003 gör att framtiden ser ovisst ut. Under åren 1897-1929 saknade bruket eget sliperi.

Bruket är representerat med slipat prydnadsglas samt en vinglaservis.

Orrefors i Hofmantorp 1889-

startades 1889 som Sandviks Glasbruk av fyra glasarbetare: Alfred Lücklig Lindfors, Janne Söderbom Kosta, Frans Creutzer Reijmyre och Valfrid Heintze Transjö.

Den vanliga typen av hushållsglas dominerade produktionen. Bruket hade utöver hytta även sliperi, målnings- och etsverkstad, magasin mm. Efter diverse ä

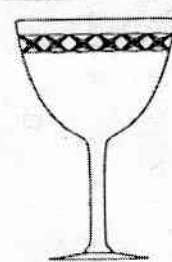

Bömisk
modell

garbyten, Alfred Sjö på Lindfors var under en kort tid ägare. 1905 övertog Edvard Strömberg bruket som, vid denna tidpunkt var hyttmästare på Kosta. Sandvik utarrenderades 1917 till Orrefors lasbruk för att 1918 definitivt ingå i Orreforsgruppen.

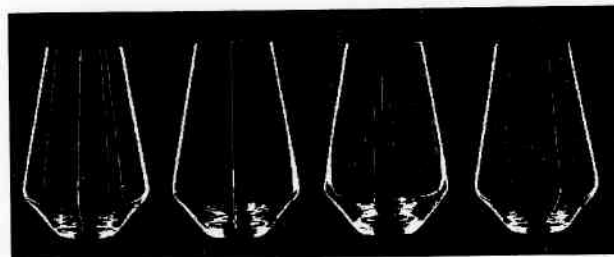
Bruket har under årens lopp genomgått stora förändringar. Hyttan kan idag betraktas som en av de modernaste för manuell glasblåsning. Övriga avdelningar har också nybyggs.

Bruket representeras i monter med såväl prydnads- som servisglas.

Antik 2

Utställningens huvudnummer är servisen *Lena* av formgivaren Lena Bergström. Det är ett försök att modernisera och utveckla dekorslipningen. Glasen är tillverkade på Sandvik sommaren 2003.

Glas ur serien Lena

Hofmantorps (Nya) Glasbruk 1905-1968 (1978)

startades 1905 av garvaren Carl Pettersson och virkeshandlare Johannes Pettersson. Många av arbetarna 'värvades' från Sandviks Glasbruk. Under ledning av disponent Tor Schmitz växte företaget och blev på flera områden ledande i branschen.

Tillverkningen utgjordes under stora delar av brukets verksamhet av hushållsglas där särskilt pressglase samt det målade väckte beundran.

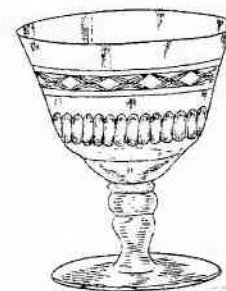
Genom olika omständigheter, bl a uteblivna investeringar i modern tillverkningsteknologi mm tvingades man stänga i mars 1968.

Slipsortimentet var omfattande med både facetter, oliver, skär och olika blomslipningar.

1968 fortsatte tillverkningen under namnet Hofmantorps Glasbruk Bengtner & Co fram till 1978. Flera olika produkter i slipteknik utfördes

Bruken är representerade på utställningen med båda servis- och prydnadsglas.

Under årens lopp har det även funnits sk privata sliperier. Men det är en annan historia.

Maderia Monica

Utställningen - Slipat Glas

Utställningen disponerade ??? kvm och direkt vid inträdet i lokalen fastnaden blickarna på utställningens huvudnummer, servisen Lena av formgivaren Lena Bergström.

Glasen väckte både berättigad uppmärksamhet, som beundran. Många undrade om de inte fanns till salu. Perfekta julklappar till barn och barnbarn menade många. Andra ville ha dem för egen räkning.

Dekoren ger glasen karaktär och framhäver på ett diskret sätt att de 'ligger' rätt i tiden.

I hennes monter två presenteras 'glas' som skiljer sig från de eleganta vinglasen. Där fanns tre olika objekt som på ett utmärkt sätt visar samarbetet mellan formgivare, hytta och sliperi.

I fonden fanns den från föregående år stora 'utställningsmontern'. I år klädd i svart som på ett utmärkt sätt framhävde det slipade gjort i klarglas. Bland objekten kan nämnas två gräddkannor från 1860-talet slipat på Hofmantorps Glasbruks sliperi vid kvardammen. Där fanns en stor kristallvas med mönster a la Böhmen slipad av Frans Andersson på Sandvik som gåva till sonen Rickard vid hans förlovnings med Sigrid. Där visades också Gustaf dolf Samuelssons lysningsgåva till sin blivande maka Hilma, en karaff och glas med Antikmönster slipad av honom på Sandvik också den 1908. Övriga glas berättar på ett fascinerande sätt slippglasets historia och den fantastiska yrkesskicklighet sliparna hade.

På ett bord presenterades vinglasserviser från Bergdala, Hovmantorps Nya, Sandvik och Strömbergshyttan. Dukningen väckte stor beundran.

I fyra glasmontrar fanns i monter ett glas från Hovmantorps (Nya) Glasbruk samt Bengtner och Co. Senapsglasets historia fångar. Att slipa 100 glas i timmen för ett ackord på 2 öre glaset finner särskilt den unga publiken otroligt.

Monter två visades glas från Sandvik. Roccoko var en för de flesta ny bekantskap medan servisen 1202 ändå måste betraktas som nummer ett.

Bergdala, som saknade eget sliper mellan 1897 och 1923 väckte uppmärksamhet med en blomslipad serier från nturlivet.

Lindfors- Strömbergshyttan hade både specialglas signerade Knut Bergqvist som det blåtonade glaset i ljusstakar och blomglas.

Direkt efter entrén fanns en slipstol uppbyggd med möjlighet till både demonstration som provslipning. Kvardammskolan nappade och massor med skolbarn provade att under ledning av Jarl Sturesson, Rolf Theander och Lennart Johansson. Sandvik höll med råglas.

Antalet besökare kan uppskattas till att närmare 3 000 passade på att studera utställningen.

Lena dominerar med två montrar

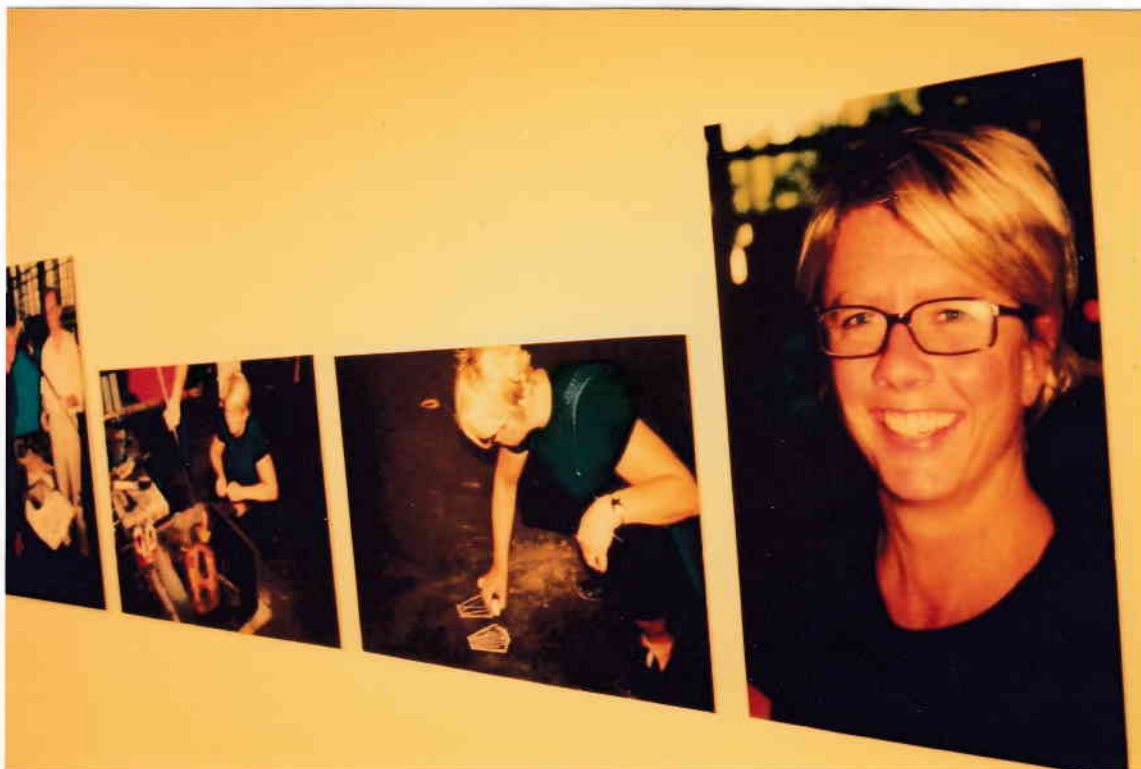
och en serie bilder från tillverkningen av glasfamiljen Lena

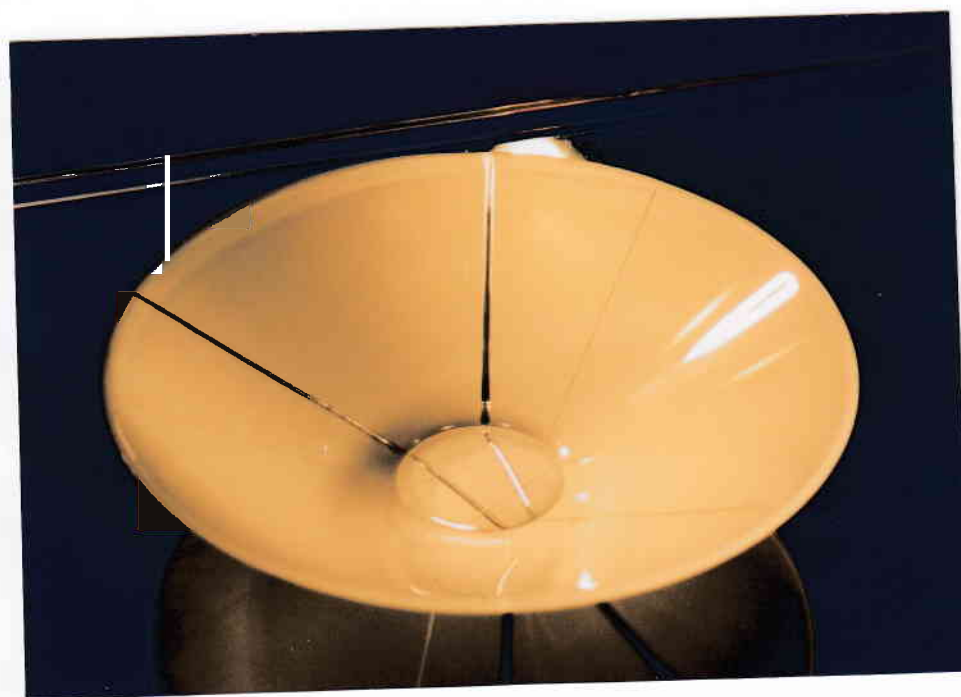
Prototypen till ett nytt slipat glas.....

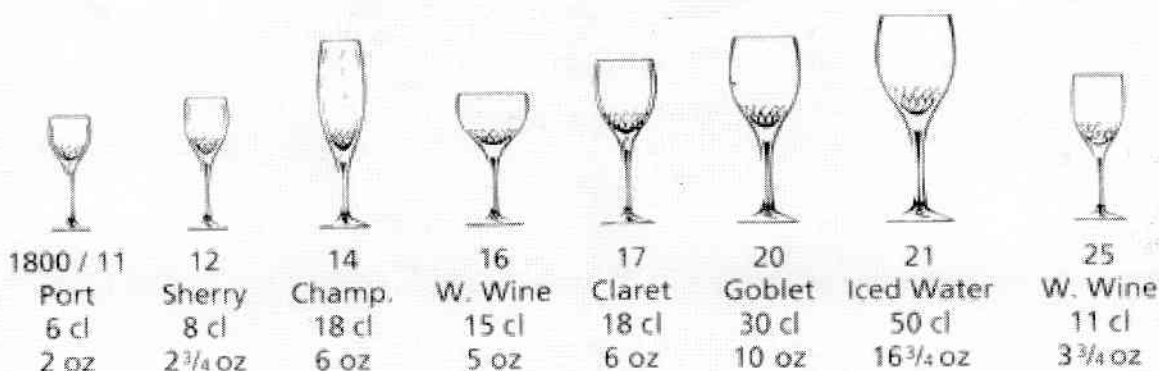
i modern design!

Lena blicker ner på.....

det nyaste av det nya!

Möjligheten att göra 'draget ben' öppnades med tillkomsten av gasol drivna invärningsugnar. År 1957 formgav Nils Landberg i samarbete med mästaren Börne Augustsson en servis med beteckningen 1799 (Illusion) Senare tog man tillvara möjligheten och skapade 1800 (Prelude) genom att slipa 32 skär i övergången mellan benet och kupan. blev omedelbar och fram tills nu har närmare 30 miljoner glas funnit köpare.

Prelude

Börne Augustsson berättar: Det fanns bara oljedrivna invärningsugnar, men vi skulle just prova med gasol drivna. Gasolen fanns i tuber utanför hyttan och när vi arbetade blev dessa helt nedisade. När Landberg ville försöka göra ett annorlunda vinglas tog han chansen och satsade på den nya ungstekniken. Här gick det att forma ett långt smalt ben som direkt utgick från kupan.

Vi fick mycket beröm för dessa glas och ackordet gjorde att vi, till andra verkstäders avundsjuka, tjänade otroligt bra. Hyttmästaren sa till dessa: "Ni kan väl göra dem också". De gamla uppblåsarna som aldrig "kånkat ner" biten i den smala formen kunde inte detta för det var helt nytt. Glasen och benen blev allt för tjocka, men hyttmästaren sa "De duger, bara kör". Det blev ett himla liv. De som hade köpt fick faktiskt helt andra glas när de skulle komplettera. De som var för tjocka lät man sedan slipa (1800) med namnet Prelude

Efter att glasen befriats från sin överdel (kappa) i en sprängmaskin, kanten slipas på liggande järnskivor, senare på karborundumband och slutligen fått kanten mjuk i värmmaskinen blev det sliperiets tur.

Rolf Theander f 1933: 'Den regel finns på Sandvik att den slipare som anförtros en slipning får alltid göra denna. När det bestämdes att det skulle slipas skär på 1799, föll det på min lott att finslipa dessa. Dag ut och dag in satt jag med i stort sett samma arbete. 32 skär per glas, närmare 400 glas per dag. Två gånger per dag fick jag resa mig för att svarva om skivan. Under många år var vi åtta-tio man som dag efter dag enbart ägnade oss åt Prelude'.

År 1975 installerades en sliprobot som sköter grovslipningen. 150 glas i timmen. Den kräver varken rök- eller pissepaus. Är detta räddningen för det slipade glaset? Tilläggs kan att servisen även görs oslipad med beteckning 1799-Illusion och har naturligtvis bidragit till den enastående succé som föddes 1957.

Frågan alla ställer sig: Var hitta en likadan pärla till slipat, som i över 50 år bidragit till brukets goda rykte?

Att slipa Prelude

Leif Kraus polerar

Monica Lindstedt diskar

Kristin Andersson slutsynar

Slutresultat

Sara Jensen paketera

Irene Gunnarsson säljer

Gammalt

Blomglaset i mitten slipade Frans Andersson på Sandvik 1908 och gav som förlovningspresent till sin son Rickard och blinsde maka Sigrid. Karaffen och glasen med Antikmönster till höger slipades också 1908 på Sandvik av Gustaf Adolf Samuelsson isom lysningspresent till sin blivande hustru Hilma. Sonen Folke är en stöttepelarna i cirkelarbetet

Nytt

'Planét' nyhet år 2003.

Formgivare: Lenas Bergström.. Blåst på Sandvik och slipad på Orrefors

Två gräddkannor till vänster är blåsta på Hofmantorps Glasbruk
Och slipade i sliperiet vid Kvarndammen någon gång under 1860-talet.
Skålen med vågig kant slipade Viktor Appeltoft i sin mors uthus där han hade
monterat en slipskiva på en symaskin som han trampade runt.

En stor samling olika mönster som visar sliparnas yrkesskicklighet.

Skolbarn provade på glasslipning

Hovmantorp Fler besökare än vanligt har hittat till årets glasutställning i Hovmantorp Folkets hus. Även skolbarn är där för att prova på att slipa glas.

Av Sif Erlandsson
sif.erlandsson@smp.se
0478-31150

– Vi har inga siffror. Men många kommer ner hit, framför allt i samband med andra aktiviteter i huset, säger Åke Pettersson, Studiegruppen Glas i Hovmantorp.

Gruppen har producerat en glasutställning om året på olika teman sedan 1998. I år är det slipat glas från fyra glasbruk i Hovmantorp socken, och då både i gammal och ny design. Bruken är Hovmantorps Nya, Bergdala, Lindefors/Strömbergshyttan och Sandvik. För det nya uttrycket svarar Orrefors glasbruks formgivare Lena Bergström som också gett namn åt utställningen.

En förklaring till att fler hittat till utställningen kan vara att den i år arrangerats under hösten. Tidigare har sommaren varit utställningsperiod. En anledning till ändrad tid var bland annat att gruppen hoppades locka skolor på olika nivåer, såväl grundskolan som högre utbildningar, att komma på besök.

– Vi har dock inte fått någon respons från designutbildningen i Växjö, säger Åke Pettersson, som dock häromdagen fick uppdraget att guida designelever från Göteborg på utställningen.

Samtidigt på plats var då en handfull elever från en femteklass på Kvarndammsskolan i Hovmantorp. Förutom att titta på glasen fick de själva slipa. Lärare var Jarl Sturesson, som varit slipare på många olika håll men avslutade sin yrkesbana på Sandviks glasbruk häromåret.

– Viktigt att barnen lär sig förstå skillnaden mellan slipat och

Slipare. Femteklassare på Kvarndammsskolan i Hovmantorp får lära sig hur det går till att slipa glas genom att prova själva. Från vänster Emma Fäldt, Linda Ericsson, Julia Atterheim, slipare Jarl Sturesson, Axel Gustafsson och Mattias Bohman vid slipstolen.

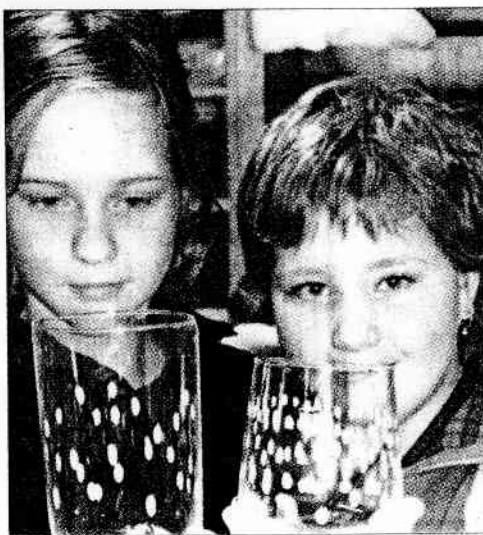
Foto: SIF ERLANDSSON

målats glas, som kommit i skymundan, säger Åke Pettersson, som berättar att en av skoleleverna häromdagen spontant utbrast att han ville bli slipare.

Skolbarnen har fått komma till utställningen fem i taget för att alla ska hinna slipa två glas var under en lektionstimm. Mönstren komponerar eleverna själva och glasen får de behålla. De barn som var där häromdagen var nöjda.

– Jätteroligt, tyckte Linda Ericsson, Emma Fäldt och Julia Atterheim, som valde att dekorera sina glas med prickar.

På grund av intresset från skolan har utställningen förlängts en vecka och pågår nu fram till och med söndagen den 7 december.

Prickar. Linda Ericsson och Julia Atterheim valde att dekorera sina glas med prickar.

Foto:
SIF ERLANDSSON

Karolina Poichalova

Evelina Abrahamsson

Julia Atterheim

Linda Ericsson

Robin Lauridsen

Linda Oskarsson

Studiegruppen Glas i Hovmantorp har i höst gett ut boken Slipare berättar, med intervjuer av slipare på glasbruk i Hovmantorps socken.

Foto: SIF ERLANDSSON

Slipare berättar om förhållandena

Osäkra anställningar, svåra arbetsförhållanden men också många roliga händelser. Det kan slipare på glasbruken i Hovmantorps socken berätta om.

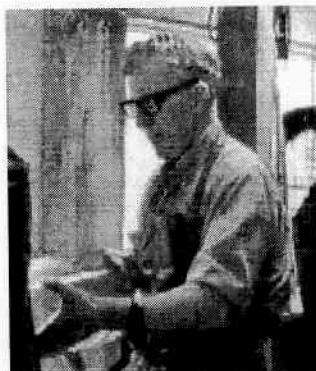
Av Sif Erlandsson
sif.erlandsson@smp.se
0478-31150

Det gör de i utgåvan Slipare berättar. Boken, ett tunt men innehållsmässigt fylligt häfte, är utgiven av Studiegruppen Glas i Hovmantorp och ABF Lessebo 2003. Boken finns att köpa på utställningen Lena med slipat glas från fyra glasbruk, nu öppen sista helgen i Folkets hus. Boken kan därefter köpas på ABF och Folkets hus.

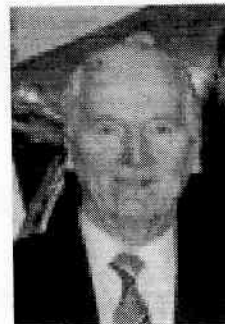
Nio slipare har tidigare intervjuats eller skriver själva. Valter Johansson (1903-1995) berättar om arbetsbrist på sliperiet på 30-talet och hur han därför fick skaffa andra "påhugg", och Birger Bergman (1903-1991) hur han efter en läkarundersökning blev omplacerad från hyttan till sliperiet.

Doktorn tyckte han hade för röda ögon och att det berodde på strålningen från glasugnen. Oscar Franzén (1897-1980) berättar att det fanns olika yrkesmän även i sliperiet, som kantare, kularre, proppiborrare och planare. Hugo Johansson (1910-2002) beskriver sitt fackliga engagemang.

Övriga slipare som kommer till tals är Einar Abrahamsson, Allan Lindstedt, Putte Bergqvist, Jarl Sturesson och Rolf Theander.

Einar Abrahamsson

Hugo Johansson

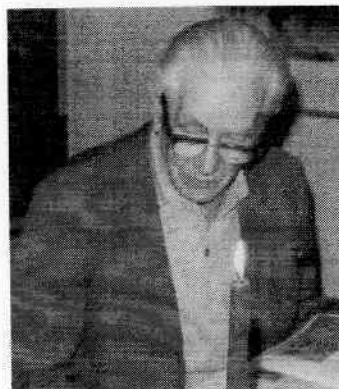
Birger Bergman

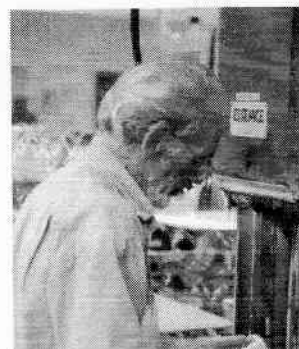
Valter Johansson 1917

Rolf Theander

Oskar Franzén

Jarl Sturesson

Putte Bergqvist och Jim Thäck

Allan Lindstedt

Hovmantorps Glasbruk

Utställningsgrupp

Studiecirkeln Glas i Hovmantorp

Kjell Andersson, Rune B Axelsson, Klaus Bengtner, Sven-Erik Bergqvist, Gunnar Björberg,
Roland Henriksson, Hans Johansson, Hans Karlsson, Folke Samuelsson,
Anders Reihnér, Åke Pettersson.

Utställningsbyggare

Gunnar Björberg, Curt Johansson,

Medhjälpare:

Göran Jense, Lasse Karlsson, Folkets Huserpersonalen.

Elinstallationer

Håkan Larsson,

Slip-instruktörer

Jarl Stureson, Lennart Johansson, Rolf Theander